

Душан Ј. Мартиновић

ИЛИЈА Ш. ШОБАЈИЋ (1876—1953)

(Уз четрдесетогодишњицу смрти)

Илија Шћепанов Шобајић, академски сликар-графичар и ликовни педагог, рођен је 15. августа 1876, у трговачкој породици у Даниловграду. Основну школу је завршио у Никшићу, а пет разреда гимназије и реалку у Котору и Београду. Још у основној школи осјетио је склоност за цртање, коју је страст и недољиву љубав развијао у току гимназијског школовања и каснијих студија у Бечу и Паризу.

Као ђак београдске реалке интензивно је цртао, а и писао поезију. Једну његову пјесму под насловом „Црногорчев опроштај“ објавио је сомборски часопис *Голуб* (1892, бр. 14, стр. 212). Године 1893. илустровао је школски лист *Веселац*, преко којег његово име продира у јавност. Скренуо је на себе пажњу омиљеног српског пјесника др Јована Јовановића Змаја, који је у то вријеме уређивао дјечји лист *Невен* (Нови Сад, 1880—1898) и отворио његове странице за графичке радове младог Шобајића. Уочивши његов таленат, Јован Јовановић Змај се очински бринуо за усавршавање и даље школовање младог сликара. Соколио га је и подстицао да развија своје сликарске склоности, помажући га и материјално у раду. Године 1894. упутио га је у Војводину, да пропутује панонском равницом ради цртања пејсажа и портрета, те да са зарађеним новцем пође на студије у Беч или Санкт-Петербургу.¹ Змај је искористио и пријатељске везе са црногорским сувереном обративши му се једним писмом у коме то-

¹ Уочи одласка на студије Илија Шобајић се огледао и у позоришној вјештини са никшићким дилетантима. Према писању Стева Врчевића, у позоришној представи „Дејан“, од Н. Ненадовића, „врло достојанствено је представљао краља Милутина, те кретањем, изразом говора, тишином гласа и мицањем руку, најбоље стицао краљевску власт и моћ“ (С. В. В.: Никшић, 29. децембра 1896. — *Глас Црногорца*, XXVI/1897, 2, 3).

пло препоручује Шобајића за државну стипендију. Књаз Никола I Петровић Његош је поступио по препоруци Змајевој, тако да је 1896. године Илију Шобајића послао као црногорског питомца у Беч на Сликарску академију.^{1а} Оваква одлука црногорског књаза је била поспјешена и тиме што је у међувремену Шобајић портретисао његову кћерку — принцезу Јелену као невјесту Виктора Емануила III, будућег италијанског краља.

Млади Шобајић, пун енергије и ентузијазма, ступа у Академију умјетности у Бечу, гдје у мајсторским радионицама професора Алојза Делуга, сликара историјских композиција, и Франца Румпела, талентованог портретисте, усавршава своје сликарске диспозиције и развија креативне способности цртача-графичара анатомских студија и актова. Наш млади умјетник формира се у Бечу, у вријеме када Сепесија снажно продира и када се у овом познатом умјетничком европском центру афирмишу нове тенденције модерних естетичких струјања. Према тврђењу мјеродавних историчара умјетности, иначе добрих познавалаца Шобајићевог ликовног стваралаштва, није наш умјетник био захваћен снажним вртлогом савремених умјетничких струјања, већ је остао на позицијама академског цртача-графичара. Биће да су на такве његове преокупације утицала два искључива чиниоца: прилично конзервативна Академија у коју су нове струје успорно продирале и његова хендикепираност због одређене чулне поремећености за разликовање извјесних боја и нијанси. По рођењу је био такозвани далтониста, што је, по природи ствари, утицало на његово ликовно усмјерсење. Умјесто сликарске полихромије опредијелио се за графичку технику, употребљавајући претежно црнобијелу гаму. Средина у којој се школовао и стицао ликовну културу и образовање — бечки музеји и галерије слика, ширили су спознајне видике младом црногорском сликару-графичару. На Академији се веома истицао као марљив студент. За постигнути успјех добио је 1899. године професорску награду за студију акта. Наредне, 1900. године, је дипломирао. Тада је приредио и прву своју изложбу, која је лијепо прихваћена и оцијењена веома успјешном. . .

Непосредно по дипломирању у Бечу, Илија Шобајић се одлучио на ходочашће по европским културним метрополама. Ради проширивања својих општеобразовних и културно-умјетничких хоризоната пропутовао је по Италији, Енглеској, Русији, Холандији, Белгији и Француској. Најдуже се задржао у Паризу, гдје је на тамошњем факултету лијепих умјетности код професора Леона Бона студирао неколико година, до 1905. г.

^{1а} Према једном Шобајићевом писму, датираним 30. августа 1905. у Паризу када је књаз Никола одлучио да га пошаље „на науке“, испратио га је у Дворцу на Цетињу до степеништа и благословио ријечима да буде „ваљан умјетник и човјек“. И. Шобајић у вези ове књажеве препоруке и жеље каже: „Смисао тијех племенитијех ријечи вазда ми је лебдио пред очима и храбрио ме на рад и истрајност“. (АЦГ, ДС, 1906, 49).

Након завршетка Академије умјетности у Паризу (1905), вратио се у Црну Гору, гдје се готово деценију и по бавио умјетничким и педагошким радом. И. Шобајић је био професор цртања и калиграфије у Цетињској гимназији од 13. децембра 1905. до 18. јануара 1914. године. Сем тога предавао је у Дјевојачком институту царице Марије на Цетињу. Већ као суглент у Институту је имао 1906. године Изложбу, заједно са руским умјетником Тиром. Анонимни ликовни критичар о овој колективној изложби биљежи: да се уз радове руског сликара „налази велики број слика нашег умјетника г. Шобајића. Ове слике су нешто особито у своје жанру. Све су то студије. Ту се умјетник не приказује као вјештак у сливању боја и хватању појединих момента из природе, већ као хладни анатомичар, који до ситница тачно зна, гдје је који мишић, како и којим правцем иде која жила, да ли поједине позиције тијела одговарају унутрашњем стању тијела. Ово је умјетник аналитичар, који зна све детаље па из њих прави цјелину. Има на овим сликама безброј разних позиција човјечијег тијела, и сваки вам представља други положај мускула, који одговара стању ствари.“²

Илија Шобајић је био први стручни професор наставе цртања и калиграфије у поменутиим цетињским средњешколским заводима. Као ликовни педагог, био је на нивоу Шобајића умјетника. Уздигао је наставу предмета које је држао на завидни просвјетно-педагошки ниво. Према казивању једног од његових ученика, Милутина Пламенца, Шобајићева „настава из оба предмета била је за ђаке право уживање и освјежавање нечим новим и лијепим; његова метода била је врло сугестивна и рационална. Сваки час је представљао мањи или већи умјетнички доживљај за све оне који су имали и најмање склоности према лијепим вјештинама. Са пуно љубави и таква у односу према ђацима, у једној врло складној и привлачној форми, тумачио је и илустровао основне графичке елементе“.³ Присјећајући се наставе са Шобајићевих часова, Пламенац даље вели: „Кроз визију дугих година, као и да сада назиремо елегантне силуете бијелих класичних амфора цртаних на табли, сјећамо се његових неуморних коректура на сваком ђачком раду, његове елементарне наставе о формирању умјетничког укуса, о реду и односу ствари и хармоније у природи“, и додаје — „Сјећамо се чак и његових чистих и суптилних потеза којима је конституисао разне орнаменте и слова“.⁴ Евоцирајући своја сјећања, Пламенац с усхићењем закључује о свом професору: „За ђаке је била највећа радост када их је изводио у околину Цетиња и са њима снимао мотиве непосредно из природе и реално тумачио основне

² Глас Црногорца, XXXV/1906, 41 (3); Уставност, Цетиње, I/1906, 41, (3).

³ М. Пламенац: Илија Шобајић, умјетник и педагог. — *Годишњак Цетињске гимназије*, III—1971, 3, 50—51.

⁴ Исто, стр. 51.

геометријске и ваздушне перспективе у вези традиције и одређивања узастопних планова при конструисању појединих умјетничких композиција. Мало је који наставник са таквим жаром говорио о свом предмету и загријавао духове младих слушалаца. Његово озбиљно лице намах би се озарило радошћу кад би примијетио неки бољи ђачки рад, кад би у неком од својих ђака открио јаче склоности или таленат за умјетност⁵. М. Пламенац не пропушта да истакне и то да је Шобајић настави калиграфије посвећивао истовјетну пажњу као и цртању, истичући битне карактеристике сваког слова. Стога су изложбе ђачких селективних радова биле подједнако заступљене из области поменутих умјетничких дисциплина — сјећа се Пламенац. (Нажалост, калиграфија је као наставни предмет половином XX в. искључена из школске наставе, што има за посљедицу све нечиткији рукопис већине школованих људи код нас. . .)

У вријеме професионалног рада на Цетињу, од краја 1905. до почетка првог свјетског рата, Илија Шобајић се бавио и примијењеном умјетношћу. Правио је нацрте за поштанске марке и разне апоене црногорског металног новца (бакарни, никлени, сребрни и златни); затим, за разне медаље и споменице. Посебно је био ангажован од црногорског двора у јубиларној 1910. години приликом проглашења Црне Горе за краљевину. Тада га је краљ Никола лично ангажовао на изради разних плакета и албума, споменица и апликација везаних за јубиларне свечаности. Због тог његовог ангажмана, дуже је одсуствовао са наставе у Гимназији (од 9. марта до 10. маја), на што указује тадашњи директор Мирко Мијушковић, који се жалио надлежном ресорном министру просвјете Црне Горе, наглашавајући да су ученици у другом и трећем тромјесечју неоцијењени из предмета које је Шобајић предавао.⁶

Дане окупације Црне Горе (1916—1918) од стране Аустро-Угарске Монархије, Илија Шобајић је провео у интернацији.

По завршетку првог свјетског рата Илија Шобајић се настанио у Београду, гдје је више година радио као професор вечерњег акта у Умјетничкој школи. Предавао је од 1919. до 1933. године у свим разредима и за то вријеме извео више генерација млађих и признатих ликовних умјетника. Иза другог свјетског рата предавао је неко вријеме и на Ликовној академији.

Поред професионалног просвјетно-педагошког рада у ученици, И. Шобајић је и ван школе показивао врло позитивне резултате стваралачки креативног и плодног умјетника. Поред учешћа на разним изложбама у земљи и иностранству у међуратном периоду (између осталог, у Паризу и Лондону), илустрвао је многе књиге и часописе. Репродукције његових радова су

⁵ Исто.

⁶ Р. Ј. Драгићевић; Два извјештаја директора Цетињске гимназије Мирка Мијушковића. . . — *Годишњак Цетињске гимназије*, I/1969, 1, 39—40.

публиковане у „Недељним илустрацијама“, часопису „Комедија“, зборнику Професорског друштва „Цетиње и Црна Гора“ (Београд 1927), изаратном црногорском часопису „Стварање“, „Годишњаку Цетињске гимназије“, разним енциклопедијским дјелима (на примјер, *Велика совјетска енциклопедија*) и другдје.

Илија Шобајић се београдској публици представио репрезентативном изложбом у свечаној дворани Друге мушке гимназије, која је трајала од 1. до 16. маја 1926. године. Изложбу је отворио црногорски књижевник Херцеговљанин Марко Цар. Шобајићева изложба, према мишљењу ликовне критике, оцијењена је као једна од најуспјелијих те године. Неподијељену наклоност широке публике, која је посјетила његову изложбу, добили су његови женски и мушки актови. Речено је за његову изложбу да је оставила „утисак женске лепоте и женске грације“.⁷ И стручни и нестручни оцјењивачи сложили су се у једноме — да његови актови иду до материјалне, живе пластике. Критичари су се, по правилу, задржавали на трима главним групама изложених радова, који су обухватили заправо и главни дио Шобајићевог стваралачког опуса: *пејсаж, портрет и акт*.

На београдској изложби било је презентирано близу 300 разноврсних Шобајићевих радова (бакрорез, пејсаж, портре, акт). Било је то право освјетљење за београдску средину која дотле није била навикнута на графику. Истицано је да је Шобајић „зналац и вештак у питањима анатомије, перспективе и светлости“, те да је успио да „пружи заокругљена, довршена дела, где природа и истина служе правоме циљу уметности: уживању у хармонији, у лепоти“.⁸ Наглашавано ј е да „Шобајић може да буде задовољан што је у свима формама, које је обрадио, дао по неколико дела која граниче са савршенством своје врсте. А са њиме могу да буду задовољни и сви искрени пријатељи и љубитељи праве лепе уметности“.⁹ Додуше, било је и ликовних критичара који су му у понечему и замјерали, сврставајући га „у ред осредње обдарених“, јер „црта и пејсаж и портрет и фигуру на исти начин, а подстрек за све то као да је искључива жеља: „де се такмичи са фотографским апаратом...“¹⁰

Као што је истакнуто, Илија Шобајић се искључиво бавио графиком. Ни до данас јој се међу црногорским ликовним ствараоцима нико није досљедније од њега посветио. Цртао је пејсаже, фигуре и композиције. Његови најпознатији пејзажи, тј. предјели су: Никшићки град (Оногшт), Никшићка џамија, Испод Камењака итд., које црта широким потезима са потенци-

⁷ П. Каралић: Изложба Илије Шобајића. — *Мисао*, Београд, 1926, бр. 3—4, стр. 244.

⁸ Исто.

⁹ П. К.: Изложба г. Илије Шобајића, професора. — *Гласник Професорског друштва*, Београд, 1926, VI/5, стр. 316.

¹⁰ М. С. Петров: Београдске изложбе у мају и јуну. — *Летопис МС*, Нови Сад, 1926, св. 309, стр. 176.

раним свијетлотамним партијама, које његовим графикама дају динамику.

Од фигура су му најпознатије: Млада Црногорка, Црногорка на путу, Црногорка са колијевком, Гуслар, Црногорац са џефердаром, Црногорац са чибуком (неколике верзије), Дурмиторац, Младић с пушком и друге, које слика у карактеристичним позама, обученим у народне ношње, што његовим графикама даје документарно-фолклористички карактер. Познате су још и ове његове слике: На врху шанца и На путу.

Међу портретима истичу се портрети Лава Толстоја, др Јована Цвијића, др Михаила Петровића, Марка Цемовића, Мирка Поповића, Максима Шобајића, Бекице Шобајића, др-ке Стојадиновић, Саве Ковачевића и др. Познат је и његов Аутопортрет.

Шобајићеви портрети одражавају вјерну физичку и психичку слику портретисаних личности.

У посљедњој фази ликовног стварања И. Шобајић је био преокупиран сликањем личности Његошевог *Горског вијенца*. То су композиције: Сан Вука Мандушића, Сестра Батрићева, Поп Шћепан гађа из млетачког топа, Састанак са Турцима итд. Цртајући ове композиције, опсједнут најбољим Његошевим дјелом, Шобајић је годинама, и не без резултата, радио. Дobar познавалац и овог, задњег периода у стваралаштву нашег познатог графичара, с пијететом и тугом биљежи: „Немогуће нам је заборавити дирљиви моменат кад је стари мајстор, тешко парализован, у посљедњим годинама живота, лијевом дрхтавом руком са муком придржавао десну, која се непрестано тресла, повлачио посљедње мучне потезе на једном мотиву из „Горског вијенца“, уз једва артикулисано рецитоване Његошевих стихова. То је личило на посљедњи агонички прзај једног старог и дубоко осјећајног умјетника, на посљедњу визију горостасних фигура црногорског херојског епоса. То су били његови посљедњи замрли стихови и графички потези... крај, пун трагике и сјаја једне недовршене животне симфоније“.¹¹

Илија Шобајић је умро 3. августа 1953. године у Београду, у 77. години живота. Годину касније земни остаци су му пренесени у Никшић.¹²

•

Сликарска дјела Илије Шобајића су највећим дијелом разасута по приватним колекцијама, а у мањем броју се налазе код културних институција, поглавито музеја. Нажалост, цјело-

¹¹ М. Пламенац: нав. рад, стр. 52—53.

¹² Приликом преношења посмртних остатака Илије Шобајића из Београда у Никшић, приређена је у Никшићу комеморативна изложба 67 његових радова, од којих је око 30 откупио Завичајни музеј.

вит каталог његових слика још није урађен.¹³ Таква обавеза, по нашем мишљењу, стоји прије свега пред колективом Умјетничког музеја Црне Горе — Народног музеја на Цетињу. То је дуг према овом нашем истакнутом умјетнику и културно-просвјетном посленику, а разумије се, и према нашој културној баштини. Чини се да би у том погледу и Факултет ликовних умјетности на Цетињу могао и морао дати свој удио...

Резимирано речено, његов сликарски опус заслужује ретроспективу, каталогизацију његових дјела, што би омогућило систематизацију и валоризовање његовог удјела у ликовној умјетности Црне Горе. Црна Гора му у томе остаје дужник!

Нека би овај прилог каталогу цртежа и графике Илије Шобајића био наш допринос и подстицај за реализацију наведених идеја.

II ПРИЛОГ КАТАЛОГУ ЦРТЕЖА И ГРАФИКЕ ИЛИЈЕ ШОБАЈИЋА

II-1. Умјетнички музеј Црне Горе — Цетиње

- II-1.1 Младић с пушком (1912)
цртеж оловком, 34 x 45 цм
- II-1.2 Црногорац (1925)
цртеж оловком, 45 x 57 цм
- II-1.3 Црногорка (1925)
цртеж оловком, 27 x 19,5 цм
- II-1.4 Дубровник (1935)
оловка на папиру, 35,5 x 50 цм
- II-1.5 Оногошт (1938)
цртеж оловком, 35,5 x 49,5 цм
- II-1.6 Оногошт (1938)
цртеж оловком 49,5 x 33 цм
- II-1.7 Црногорац с чибуком (б.г.)
цртеж оловком, 71 x 95,5 цм.

II-2 Његошев музеј — Цетиње

- II-2.1 Поп Шћепан (1947)
оловка, 64,7 x 50,4 цм
- II-2.2 Смрт Батрићеве сестре (б.г.)
оловка на картону, 43 x 28,5 цм.

II-3 Државни музеј — Цетиње

- II-3.1 Књаз Никола (1903)
оловка и креда на папиру, 6,3 x 8,6 цм.
- II-3.2 Рањени Црногорац (б.г.)
цртеж браон угљеном на картону, 46 x 56,7 цм
- II-3.3 Сјећање (1936)
цртеж оловком, 46 x 62,5 цм
- II-3.4 Оногошт (1938)
цртеж оловком на папиру, 34,5 x 51 цм.
- II-3.5 Црногорац на стражи (1942)
цртеж оловком на папиру, 19,2 x 30,20 цм

¹³ Центар за културу Никшић организовао је својевремено Изложбу цртежа и графике Илије Шобајића у фоајеу сале „18. септембар“, и том приликом штампао веома скроман каталог.

- II-3.6 Дурмиторски чибукаш (1947)
цртеж сепијом и кредом, 45,5 x 59,5 цм

II-4 Гимназија — Цетиње

- II-4. Чибукаш, 1942, 50 x 57

II-5 Завичајни музеј Никшић

- II-5.1 Стара Варош I, 32 x 25 цм
 II-5.2 Никшићки бедем I, 67 x 38 цм
 II-5.3 Стара Варош II, 27 x 42 цм
 II-5.4 Никшићки бедем II, 46 x 35 цм
 II-5.5 Портрет директора Бечке академије, 45 x 33 цм
 II-5.6 Мотив из „Горског вијеенца“
 II-5.7 Мотив из „Горског вијнеца“
 II-5.8 Мој професор I (1898), 38 x 30 цм
 II-5.9 Професор Шанкел (1896), 40 x 30 цм
 II-5.10 Професор Хеслин (1898), 40 x 30 цм
 II-5.11 Стара Варош III, 48 x 32 цм
 II-5.12 Црногорац на стражи (1942)
 II-5.13 Стари ратник
 II-5.14 Стршевина, 47 x 30 цм
 II-5.15 Рањеник, 54 x 40 цм
 II-5.16 Млади Шиптар, 38 x 24 цм
 II-5.17 Свађа, 41 x 50 цм
 II-5.18 Старица (1897), 36 x 28 цм
 II-5.19 Црногорка (1950), 20 x 31 цм
 II-5.20 Старац (1898), 44 x 34 цм
 II-5.21 Росанда, 30 x 45 цм
 II-5.22 Портрет жене I
 II-5.23 Никшићки бедем III, 41 x 31 цм
 II-5.24 Улцињ, 55 x 31 цм
 II-5.25 Скице
 II-5.26 Дјевојка у жалости, 42 x 30 цм
 II-5.27 Портрет мушкарца III (1896), 43 x 32 цм
 Шобајића).
 II-5.28 Дјечак, 40 x 27 цм
 II-5.29 Портрет сликарке Паулин (1923), 43 x 30 цм
 II-5.30 Циганин (1899), 42 x 28 цм
 II-5.31 Моја жена
 II-5.32 Мој професор II (1896), 26 x 27 цм
 II-5.33 Портрет жене II (1898), 35 x 26 цм
 II-5.34 Чистачица (1898), 38 x 29 цм
 II-5.35 Глава Вука Мандушића
 II-5.36 Максим Шобајић, 30 x 21 цм
 II-5.37 Портрет мушкарца II,
 II-5.38 Дјечак који спава, 17 x 18 цм
 II-5.39 Портрет мушкарца III
 II-5.40 Портрет жене III (1896), 43 x 32 цм
 II-5.41 Портрет жене Ic, 42 x 24 цм
 II-5.42 Женски портрет VI (1898), 26 x 37 цм
 II-5.43 Мушки акт II (1896), 26 x 37 цм
 II-5.44 Глава жене (1906, 40 x 30 цм
 II-5.45 Портрет жене (1923), 25 x 33 цм.
 II-5.46 Жена др Гргина (1898), 46 x 35 цм

* Дно оставштине Илије Шобајића, коју је наслиједила по његовој жељи Милица Тројановић Миладиновић, првакиња Београдске опере, она је, уз сагласност умјетникове супруге Наталије Шобајић, кћерке Владимира Тројановића (Росе, Бока Которска), поклонила Завичајном музеју у Никшићу, с тим да легат буде изложен као стална поставка (соба И. Шобајића).

- II-5.47 Модел (1898), 45 x 33 цм
- II-5.48 Портрет професора Н. (1923), 15 x 20 цм
- II-5.49 Стара џамија (1925), 30 x 43 цм
- II-5.50 Шест скица (један лано) (1923), 36 x 32 цм
- II-5.51 Четири скице (један лано), 36 x 45 цм
- II-5.52 Плетиља (1925), 55 x 39 цм
- II-5.53 Вук Мићуновић (1949), 17 x 20 цм
- II-5.54 Францускиња, 28 x 40 цм
- II-5.55 Мушки акт I, 19 x 25 цм
- II-5.56 Женски акт I, 19 x 25 цм
- II-5.57 Студија I, 32 x 18 цм
- II-5.58 Студија II, 32 x 18 цм
- II-5.59 Мушки акт III, 32 x 45 цм
- II-5.60 Женски портрет V, 44 x 32 цм
- II-5.61 Црногорка II (1950), 36 x 23 цм
- II-5.62 Женски портрет VII, 32 x 22 цм
- II-5.63 Женски портрет VIII (1923), 43 x 30 цм
- II-5.64 Стара Варош, 30 x 22 цм
- II-5.65 Стара Варош, 27 x 42 цм
- II-5.66 Херцеговка (1925)
- II-5.67 Колиба под дрветом, 47 x 57 цм
- II-5.68 Снаха Милоњића бана.

II-6 Народни музеј — Београд

- II-6.1 Град Никшић (1948)
- II-6.2 Град Сталаћ
- II-6.3 Женски акт
- II-6.4 Багери на Ријеци (1921)
- II-6.5 Нага жена клечи (1923)
- II-6.6 Акт Старца
- II-6.7 Женски акт (1923)
- II-6.8 Жена гледа кроз прозор.

II-7 Приватне збирке

- II-7.1 Портрет дјевојке (1894)
- II-7.2 Каталонка (1898)
- II-7.3 Портрет Лава Толстоја (1899)
- II-7.4 Вечерњи акт (1923)
- II-7.5 Босанка (1940)
- II-7.6 Дубровачка Минчета (1943)
- II-7.7 Милица Миладиновић (1944)
- II-7.8 Адвокат Слободан Миладиновић (1948)
- II-7.9 Јелена Миладиновић (1948)
- II-7.10 Милица и Душан Миладиновић
- II-7.11 Душан Миладиновић
- II-7.12 Дејан Миладиновић
- II-7.12 Наталија Шобајић
- II-7.13 Звездана Тројановић
- II-7.14 Милица Чукуровић
- II-7.15 Жарко Чукуровић
- II-7.16 Барјактар, 43 x 53 цм

III ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

1. АНОНИМ: Изложба слика у Институту. — *Глас Црногорца*, XXXV/1906, 41, (37); *Уставност*, Цетиње, I/1906, 41 (3).
О изложби у Дјевојачком институту на Цетињу руског сликара Тира и професора Илије Шобајића.
2. — Илија Шобајић. — *Побједа*, X/1953, 63, 9. VIII, 6.
In memoriam.
3. ВРЧЕВИЋ, Стево В.: Никшић, 29. децембра 1896. — *Глас Црногорца*, XXVI/1897, 2, (3), Потпис: С. Б. Б.
О учешћу И. Шобајића у позоришној представи никшићких дилетаната.
4. ВУКСАН, Душан Д.: *Педесет година Цетињске гимназије (1880/1—1930/1)*, Цетиње 1932, 46 стр.
5. ДРАГИЋЕВИЋ, Ристо Ј.: Два извјештаја директора Цетињске гимназије Мирка Мијушковића: о школској згради и наставницима Гимназије. — *Годишњак Цетињске гимназије*, I/1969, 1 (33)—46.
О И. Шобајићу на стр. 39—40.
6. ЂУКИЋ, Трифун: Илија Шобајић. — *Република*, Београд, XX/1953, 402, 14. VII, 3.
Некролог.
7. — Сахрана Илије Шобајића, професора и академског сликара из Београда у Никшићу. — *Република*, XXI/1954, 454, 13. VII, 4.
8. ЂУРИЋ, Вељко: Аутопортрет у црногорском сликарству. — *Стварање*, Цетиње, XV/1960, 4, 354—357.
9. — Шобајић Илија. — У: *Enciklopedija likovnih umjetnosti*, 4. Potr. — *Ž. Dodatak*. Zagreb MCMLXIII, str. 371. Potpis: V. Đć.
10. *Сликар и вајар из Црне Горе (1900—1960)*, Цетиње, 1964, стр. 10—11, 29, 153.
11. ЗАДРИМА, Антон: Илија Шобајић, — *Стварање*, Цетиње, VIII/1953, 571—572. Потпис: А.З.
12. КАРАЛИЋ, Предраг: Изложба г. Шобајића, професора. *Гласник Проферсорског друштва*, Београд, 1926, VI/5, 316. Потпис: П.К.
Приказ изложбе у Другој београдској гимназији од 1—16 маја 1926.
13. — Изложба Илије Шобајића. — *Мисао*, Београд, XXI/1926, 3—4, 243—245. Изложбу је отворио Марко Цар у Другој београдској гимназији.
14. КАПИЧИЋ-ДРАГИЋЕВИЋ, Анђа: *Краљ Никола у дјелима ликовних умјетника*, Цетиње — Београд 1991.
О И. Шобајићу на стр. 35—36.
15. ЛАГАРИЋ, Павле: *Критике I. Портрети и скице из наше уметности*. Београд, 1940, 62, стр.
Поред осталог, и о Илији Шобајићу.
16. МИЈОВИЋ, Pavle: Šobajić I. (! = Š.) Ilija (15. VI 1876. — Beograd, 1953). — у: *Enciklopedija Jugoslavije*, 8. Zagreb MCMLXXI, str. 256.
17. ПЕРОВИЋ, Олга: Илија Шобајић. — *Побједа*, Титоград, XXV/1968, 2702, 17 III, 9. Потпис: А.П.
18. ПЕТРОВ, Михаило С.: Београдске изложбе у мају и јуну. — *Летопис Матице српске*, Нови Сад, 1926, 309, 174—182.
О изложби Илије Шобајића на стр. 176—177.
19. ПЕТРОВИЋ, Вељко: Шобајић Илија. — У: *Ст. Стачојевић, Народна енциклопедија српско-хрватско-словеначка*, IV књ. Загреб, 1929, стр. 1047. Потпис: В.П.
20. ПЛАМЕНАЦ, Милутин П.: Умјетник и педагог. — *Просвјетни рад*, Цетиње, I/1954, 1. I, 6—7. Сјећање на Илију Шобајића, академског сликара.
21. — Илија Шобајић, умјетник и педагог. — *Годишњак Цетињске гимназије*, III/1971, 3, (47)—53.

22. ПОПОВИЋ, Бранко: Изложба цртежа Илије Шобајића. — *Српски књижевни гласник*, Београд, 1926, XVIII, 156.
Биљешка о Шобајићевој изложби у Другој београдској гимназији.
23. РАЦКОВИЋ, Никола: Шобајић Илија. — У: *Прилози за лексикон црногорске културе*, Цетиње 1987, стр. 195.
24. РАЧЕТА, Шпиро: Истакнути графичар. — *Побједа*, XII/1954, 42, 13. VI, 7. Наднаслов: Уз комеморативну изложбу радова академског сликара Илије Шобајића.
25. ТОМАНОВИЋ, Бранко: Илија Шобајић (1876—1953). — У (Каталог) *Изложба цртежа и графике Илије Шобајића*, Центар за културу — Никшић.
26. Илија Шобајић ликовни педагог и графичар. — *Споне*, Никшић, V/1973, 9/10, (97)—(103).
27. *Умјетничка галерија Цетиње*, Цетиње, 1958.
О И. Шобајићу на стр. 58—59 Каталога.
28. ЦВЈЕТКОВИЋ, Марко: Црногорске поштанске марке (поводом 90-годишњице). — *Историјски записи*, XVII/1964, књ. XXI, св. 4, 769.

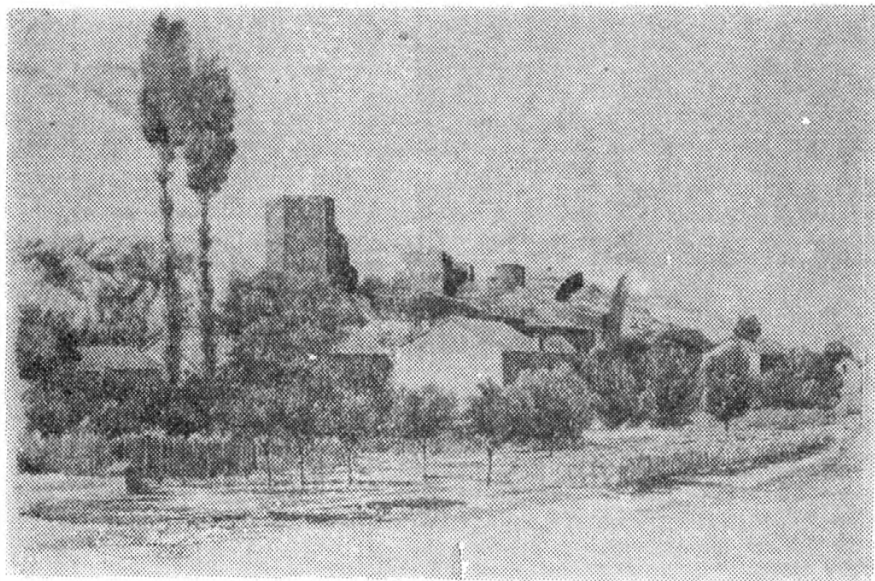
Сл. 1. — Рањени Црногорац

Сл. 2. — Дурмиторски чибукаш

Сл. 3. — Црногорац на стражи

Сл. 4. — Оногост, 1938.

Др Душан Мартинович

ИЛЬЯ ШОВАИЧ (1876—1953)

Резюме

Илья Шобаич, академический художник — график и педагог занимает видное место в черногорском изобразительном искусстве. Вместо художественной полихромии он выбрал технику графики, употребляя, в основном, черно-белую цветовую гамму.

По окончании Академии в Вене (1900) и факультета художественных искусств в Париже (1905) он вернулся в Черногорию, где 15 лет посвятил искусству и педагогической деятельности, как профессор Гимназии и Женского института „Царицы Марии“ в Цетинье. В периоде между двумя мировыми войнами был професором вечерного курса в Художественной школе в Белграде (1919—1933). После 2-й мировой войны некоторое время преподавал и в Художественной Академии в Белграде.

И Шобаич имел несколько выставок в стране и за границей (Всена 1900, Цетинье 1906, Белград 1926 и т.д.). Рисовал пейзажи, портреты и композиции. Оставил много портретов известных личностей, своих друзей, родственников и знакомых. Был первоклассным мастером анатомии, перспективы и светлости. Многочисленные его работы находятся, в основном, в частных коллекциях, а меньше в музеях Цетинья, Никшича и Белграда. Репродукции его работ даны в целом ряде журналов и энциклопедических изданий.

В честь провозглашения Черногории королевством князь Николай поручил ему разработку различных плакатов, альбомов, аппликаций, а также и эскизов почтовых марок и медалей, посвященных юбилею.

Сейчас в данной статье первый раз о Шобаиче дается целокупный биографическо-библиографический очерк и просмотр литературы о этом художнике.